

**Міністерство освіти і науки України
Бердянський державний педагогічний університет**

Юлія Семеняко

**ВИХОВАННЯ У ДІТЕЙ
СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ
ОСНОВ КУЛЬТУРИ
ВИКОРИСТАННЯ МЕДІАПРОДУКЦІЇ**

Монографія

Київ - 2020

УДК
373.2.091.322:07
С 30

*Друкується за рішенням вченої ради
Бердянського державного педагогічного
університету
(протокол № 7 від 27 лютого 2020 р.)*

Рецензенти:

Андрющенко Т. К. – доктор педагогічних наук, завідувач кафедри професійного розвитку педагогів КНЗ «Черкаський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних працівників Черкаської обласної ради»;

Ляпунова В. А. – доктор педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри соціальної роботи, соціальної педагогіки та дошкільної освіти Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького.

За науковою редакцією **Н. В. Гавриш**, доктора педагогічних наук, професора.

С 30 Семеняко Ю. Б.

Виховання у дітей старшого дошкільного віку основ культури використання медіапродукції: монографія. – Київ: Каравела, 2020. – 320 с.

ISBN 978-966-8019-89-0

У монографії викладено теоретичні та методичні засади виховання у дітей старшого дошкільного віку основ культури використання медіапродукції.

Схарактеризовано особливості сприйняття дітьми дошкільного віку сучасної медіапродукції. Запропоновано діагностичні методики визначення кількісних і якісних параметрів вихованості у дітей старшого дошкільного віку основ культури використання медіапродукції. Описано хід та результати експериментальної перевірки ефективності педагогічних умов виховання у дітей старшого дошкільного віку основ культури використання медіапродукції у закладах дошкільної освіти. Представляє інтерес система дидактико-методичних завдань (заняття, інтелектуально-мовленнєві завдання, проекти, ігри тощо) для організованого освітнього процесу та самостійної діяльності дітей.

Монографія може бути цікавою науковцям, здобувачам вищої освіти спеціальності 012 Дошкільна освіта, вихователям закладів дошкільної освіти, батькам.

УДК 373.2.091.322:07

© Семеняко Ю. Б., 2020

ISBN 978-966-8019-89-0

© Видавництво «Каравела», 2020

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ І МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ВИХОВАННЯ ОСНОВ КУЛЬТУРИ ВИКОРИСТАННЯ МЕДІАПРОДУКЦІЇ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	10
1.1. Дефініційний аналіз ключових понять дослідження.....	10
1.2. Психолого-педагогічні особливості сприймання медіапродукції дітьми дошкільного віку.....	41
1.3. Аналіз вітчизняних та зарубіжних досліджень культури використання медіапродукції у роботі з дітьми дошкільного віку.....	86
<i>Висновки до першого розділу</i>	105
РОЗДІЛ 2. СТАН ВИХОВАННЯ ОСНОВ КУЛЬТУРИ ВИКОРИСТАННЯ МЕДІАПРОДУКЦІЇ У ПРАКТИЦІ РОБОТИ СУЧАСНИХ ЗАКЛАДІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ	107
2.1. Обґрунтування критеріально-діагностичного інструментарію дослідження виховання у дітей старшого дошкільного віку основ культури використання медіапродукції.....	107
2.2. Характеристика рівнів вихованості у дітей старшого дошкільного віку основ культури використання медіапродукції.....	123

2.3. Оцінка стану роботи закладів дошкільної освіти з виховання у дітей старшого дошкільного віку основ культури використання медіапродукції	140
<i>Висновки до другого розділу</i>	168
РОЗДІЛ 3. ТЕОРЕТИЧНЕ ОБҐРУНТУВАННЯ ТА ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПЕРЕВІРКА ЕФЕКТИВНОСТІ ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ ВИХОВАННЯ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ОСНОВ КУЛЬТУРИ ВИКОРИСТАННЯ МЕДІАПРОДУКЦІЇ У ЗАКЛАДАХ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ	171
3.1. Педагогічні умови виховання у дітей старшого дошкільного віку основ культури використання медіапродукції.....	171
3.2. Реалізація педагогічних умов виховання у дітей старшого дошкільного віку основ культури використання медіапродукції.....	185
3.3. Аналіз результатів експериментальної роботи.....	222
<i>Висновки до третього розділу</i>	233
ПІСЛЯМОВА	234
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	238
ДОДАТКИ	264

ПЕРЕДМОВА

Сучасна соціокультурна ситуація характеризується проникненням засобів масової інформації в усі сфери людської діяльності. У зв'язку з їхньою особливою роллю в процесі соціалізації підростаючого покоління потребує уваги питання про неоднозначність їхнього впливу на фізичний, психічний та соціальний розвиток особистості. Сучасні діти є активними, проте найбільш незахищеними і непідготовленими суб'єктами використання медіапродукції. Зважаючи на це, нагальною необхідністю є виховання особистості, здатної адекватно сприймати, критично аналізувати, об'єктивно оцінювати різноманітну медіапродукцію на основі сформованої системи ціннісних орієнтацій. Окреслене питання можна вирішити, зокрема, за допомогою цілеспрямованого виховання у дітей основ культури використання медіапродукції, починаючи зі старшого дошкільного віку.

Запит суспільства на особистість, що володіє культурою використання медіапродукції, відображено в нормативно-правових документах, зокрема Національній стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 року, Законі України «Про дошкільну освіту» (2001), державній цільовій програмі «Про національну програму інформатизації» (2013), Концепції впровадження медіаосвіти на період до 2020 року, Базовому компоненті дошкільної освіти (2012).

Аналіз науково-педагогічних джерел свідчить, що проблема формування медіакультури є досить актуальною та перебуває в центрі уваги науковців, а саме: теоретико-методологічні засади медіакультури розкрито в працях зарубіжних (Д. Белл, Ж. Бодрійяр, Б. Кастельс, П. Сорокін, Е. Тоффлер) і вітчизняних філософів (В. Бех, В. Буряк, Н. Гендіна, П. Проценко, В. Шейко); різні

аспекти розвитку масмедіа та моделі медіаосвіти є предметом вивчення таких науковців, як Д. Бекінгем, Л. Зазнобіна, Д. Консідайн, Л. Мастерман, С. Пензін, О. Федоров; психолого-педагогічним засадам медіаосвіти присвячені праці О. Волошенюк, Л. Зазнобіної, В. Іванова, О. Спичкіна, М. Хілько; питання ролі засобів масової інформації у вихованні молоді нині досліджують О. Баришполець, В. Лизанчук, Л. Найдьонова, В. Різун, Г. Почепцов та інші. Науковці О. Нечай, Ю. Казаков, О. Самарцев, О. Шариков, Є. Черкашин вивчають вітчизняний та світовий досвід медіаосвіти.

У дисертаційних роботах останніх років висвітлено низку питань, зокрема: використання екранних засобів навчання в освітньому процесі (Л. Баженова, М. Духовна, В. Єгоров, Т. Леван, Д. Фельдштейн); особливості соціалізації дитини в медіасередовищі (А. Мудрик, Л. Найдьонова, Р. Пацлаф, О. Петрунко, Б. Потятиник, А. Рижанова, М. Фішер); особливості інформаційно-комунікаційної підготовки майбутніх вихователів (В. Бикова, Р. Гуревич, С. Дяченко, С. Іць, І. Тимофєєва, О. Чекан); філософські, соціологічні, педагогічні та психологічні аспекти впливу масмедіа та медіапродукції на благополуччя дитини (В. Абраменкова, Л. Баженова, Ж. Мацкевич, О. Тупічкіна, Н. Олейник, О. Смирнова, А. Тадаєва, Х. Турецька, Л. Черноус).

Особливості психофізичного розвитку дітей дошкільного віку розкриті в працях О. Баєр, І. Білої, А. Богуш, В. Кудрявцева, С. Ладивір, С. Максименка, Т. Піроженко, І. Товкач; вплив сучасного інформаційного простору на психічний розвиток особистості досліджують Г. Апостолова, О. Хартман; різні аспекти соціалізації обґрунтовано в розвідках В. Абраменкової, Л. Варяниці, Н. Гавриш, К. Крутій, О. Рейпольської, І. Рогальської-Яблонської та ін.

Комплекс питань, пов'язаних із визначенням завдань, методів,

прийомів формування основ особистісної культури в різних сферах життєдіяльності розкрито в дослідженнях Н. Вовк, Г. Григоренко, Р. Жадан, А. Крулехта, Л. Лохвицької, С. Іванчук, О. Плеханова.

Теоретичний аналіз проблеми й ознайомлення з сучасною практикою педагогічної та дошкільної освіти дає змогу виділити низку *суперечностей*, розв'язання яких можливе експериментально-дослідним шляхом:

– між необхідністю виховання основ культури використання медіапродукції у підростаючого покоління, починаючи з дошкільного віку, та незадовільним станом реалізації цього завдання в сучасному освітньому просторі;

– між сучасними вимогами дошкільної освіти щодо виховання основ культури використання медіапродукції та недостатньою готовністю педагогів до виховання досліджуваної характеристики у дітей дошкільного віку;

– між надзвичайною роллю сім'ї у вихованні дитини як культурного споживача медіапродукції та недосконалою обізнаністю батьків із цього питання;

– між потребою практики в методичному супроводі процесу виховання основ культури використання медіапродукції у дітей старшого дошкільного віку й відсутністю відповідного навчально-методичного забезпечення.

Мета дослідження – на основі аналізу наукових джерел розробити, теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити педагогічні умови виховання у дітей старшого дошкільного віку основ культури використання медіапродукції у закладах дошкільної освіти.

Досягти підвищення ефективності виховання у дітей старшого дошкільного віку основ культури використання медіапродукції можливо за розробки нового змісту, використання сукупності методів, прийомів, засобів оптимального розв'язання практичної

проблеми шляхом організації діяльності всіх учасників освітнього процесу у закладах дошкільної освіти та завдяки реалізації таких педагогічних умов: удосконалення теоретико-методичної підготовки вихователів закладів дошкільної освіти щодо виховання основ культури використання медіапродукції у дітей старшого дошкільного віку; педагогізація батьків з питань виховання у дітей основ культури використання медіапродукції; створення предметно-ігрового медіасередовища з метою збагачення досвіду дітей щодо використання медіапродукції; збагачення змісту освітнього процесу, орієнтоване на виховання у дітей старшого дошкільного віку основ культури використання медіапродукції.

Наукова новизна одержаних результатів дослідження полягає у тому, що:

– *вперше* визначено сутність поняття «вихованість у дітей старшого дошкільного віку основ культури використання медіапродукції» як динамічної особистісної характеристики, що визначається зацікавленістю медіапродукцією та подальшим усвідомленням провідних мотивів її використання, сформованістю початкових знань про масмедіа, готовністю до обговорення сприйнятого медіаконтенту та орієнтацією на дотримання правил культурного використання медіапродукції; розроблено, теоретично обґрунтовано та експериментально перевірено педагогічні умови виховання у дітей старшого дошкільного віку основ культури використання медіапродукції (удосконалення теоретико-методичної підготовки вихователів закладів дошкільної освіти щодо виховання основ культури використання медіапродукції у дітей старшого дошкільного віку; педагогізація батьків з питань виховання у дітей основ культури використання медіапродукції; створення предметно-ігрового медіасередовища з метою збагачення досвіду дітей щодо використання медіапродукції; збагачення змісту освітнього процесу, орієнтоване на виховання у дітей старшого

дошкільного віку основ культури використання медіапродукції);

– *уточнено* компоненти (когнітивний, емоційно-ціннісний, діяльнісний), критерії з відповідними показниками (когнітивний: елементарна медіаобізнаність; уміння аналізувати та оцінювати медіапродукцію з морально-етичної точки зору; обізнаність із правилами використання медіапродукції; емоційно-ціннісний: наявність інтересу до медіапродукції та медіазасобів; наявність потреби в споживанні медіапродукції; усвідомленість мотиву використання медіапродукції; поведінковий: дотримання правил культурного використання медіапродукції, довільний контроль; уміння оцінювати дії інших з позиції культурного медіаспоживача) та рівні (високий, середній, низький) вихованості у дітей старшого дошкільного віку основ культури використання медіапродукції у закладах дошкільної освіти;

– *подальшого розвитку дістали* положення про особливості сприйняття дітьми дошкільного віку сучасної медіапродукції; наукові уявлення про зміст, форми та методи виховання у дітей старшого дошкільного віку основ культури використання медіапродукції у закладах дошкільної освіти.

Відповідно до логіки та результатів дослідження було визначено структуру монографії, яка містить передмову, три розділи, висновки до розділів, післямову, список використаних джерел, додатки.